

Лісничка О. М.,

*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
здобувач кафедри цивільного права №1*

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ПАЦІЄНТА НА ВИБІР ЛІКАРЯ І МЕДИЧНОГО ЗАКЛАДУ

Останнім часом увага суспільства все більше направлена на пошук шляхів реалізації і захисту прав громадян в системі охорони здоров'я. Вказаному питанню приділяється увага з боку громадських організацій, органів виконавчої влади, а також самих громадян при взаємодії з лікувальними установами.

Разом з тим, одне з основних прав громадян у вказаній сфері - право на вибір лікаря і медичного закладу на сьогоднішній день має лише декларативний характер.

Частиною другою статті 284 Цивільного Кодексу України передбачено, що фізична особа, яка досягла чотирнадцяти років і яка

звернулася за наданням їй медичної допомоги, має право на вибір лікаря та вибір методів лікування відповідно до його рекомендацій [1]. Право вільного вибору лікаря також закріплено статтями 6, 38 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [2] (далі - Основи).

На даний час у українських пацієнтів є можливість реалізації такого права, але вона є достатньо обмеженою.

Конкретний механізм вибору або зміни лікаря визначений наказом МОЗ України від 04 листопада 2011 року № 756 «Про затвердження Порядку вибору та зміни лікаря первинної медичної (медико-санітарної) допомоги та форм первинної облікової документації [3].

Так, кожна дієздатна особа, яка досягла віку 14 років, може самостійно здійснювати вільний вибір/зміну лікаря, відповідального за надання їй первинної медичної допомоги, з числа лікарів загальної практики — сімейних лікарів, терапевтів дільничних, педіатрів дільничних та лікарів загальної практики — сімейних лікарів, які провадять господарську діяльність з медичної практики як фізичні особи — підприємці та перебувають з ЦПМСД у цивільно-правових відносинах.

Вибір/зміна лікаря може здійснюватися особою один раз на рік. Громадянин, який бажає обрати/змінити лікаря, має звернутися до лікаря для заповнення реєстраційної форми пацієнта лікаря первинної медичної допомоги за формою, затвердженою у встановленому законодавством порядку.

У випадку зміни постійного місця проживання особа може реалізувати власне право на вибір лікаря за новим місцем проживання (за межами території, що закріплена за даним ЦПМСД), представивши талон про відкріплення від лікаря первинної медико-санітарної допомоги за формою, затвердженою у встановленому законодавством порядку.

Для заповнення Реєстраційної форми встановлюється реєстраційний період 1 місяць — з 1 вересня по 30 вересня кожного календарного року.

Реєстраційна форма може бути заповненою в інший час у таких випадках:

- якщо необхідність вибору лікаря зумовлена зміною постійного місця проживання пацієнта;
- якщо особа не могла звернутись до лікаря у реєстраційний період з об'єктивних причин (відпустки, відрядження тощо);
- у разі звільнення/смерті лікаря або припинення цивільно-правових відносин між ЦПМСД і лікарем;
- у разі появи у ЦПМСД нового лікаря.

З вказаного Положення вбачається, що первинна медична допомога надається громадянам за принципом територіального поділу сімейними або дільничними лікарями. Тобто під час отримання первинної медичної допомоги пацієнт прив'язаний до місця проживання та закріпленого за ним дільничного лікаря.

Право пацієнта, який перебуває на стаціонарному лікуванні у закладі охорони здоров'я, на допуск до нього інших медичних працівників, членів сім'ї, опікуна, піклувальника, нотаріуса та адвоката, а також священнослужителя для відправлення богослужіння та релігійного обряду, зафіксовано у статті 6 Основ.

У цій статті перелічено осіб, які мають право відвідувати пацієнта під час його перебування у стаціонарі. Медичні працівники не можуть перешкоджати їх допуску до пацієнта. Слід звернути увагу, що також дозволено допуск інших медичних працівників, у т. ч. лікарів інших лікувальних закладів. Але такий медичний працівник, допущений до пацієнта, не має права втручатись у лікувальний процес і призначати своє лікування, давати рекомендації лікарям закладу, адже, доки пацієнт знаходиться у стаціонарі закладу охорони здоров'я, тільки його лікуючий лікар, інші медичні працівники закладу та безпосередньо лікувальний заклад несуть відповідальність за стан здоров'я пацієнта.

Крім реалізації права на вибір лікаря, пацієнт має нагоду ініціювати проведення консилиуму або проведення консультацій інших фахівців. Це значною мірою розширює законні можливості людини на якісну діагностику і лікування.

Слід зазначити, що цьому праву пацієнта кореспондує обов'язок лікуючого лікаря і службових осіб медичної установи (завідувача відділенням, головного лікаря) організувати проведення консилиуму або консультації. Звичайно ж, обставинами, що роблять неможливою реалізацію такого права пацієнта, є відсутність у цій установі

(населеному пункті) інших фахівців (що не рідкість у сільській місцевості) і неможливість зібрати консилиум (в умовах, скажімо, фельдшерсько-акушерського пункту) [4].

Статтею 38 Основ закріплено право людини на кваліфіковану медичну допомогу, включаючи вільний вибір лікаря, якщо останній може запропонувати свої послуги.

Виходячи з вказаної норми, пацієнт має право вільно обирати того, хто надаватиме йому медичну допомогу, але є певна умова - можливість лікаря запропонувати свої послуги. Чинне законодавство не містить тлумачення слів стосовно лікаря, який «може запропонувати свої послуги». Тобто можна дійти висновку, що лікар самостійно може визначати таку можливість.

Також варто зазначити, що право пацієнта на вибір лікаря і медичної установи на даний час не однаково реалізується у різних регіонах України.

Це пов'язано з обмеженою кількістю лікувальних установ, що мають необхідне технічне обладнання, відповідних спеціалістів вузької направленості, умов лікування. На даний час у державі відсутній механізм інформування громадян про установи, де можна одержати необхідну пацієнту медичну допомогу або лікарів.

Крім того, в умовах сільської місцевості, можливість вибору лікувальної установи та лікаря набагато обмеженіша, ніж у мешканців великих міст.

Окрім отримання та реалізації законодавчо закріплених прав і свобод людини, важливими аспектами права пацієнта на вільний вибір лікаря та медичного закладу є:

- можливість лікуватися у того спеціаліста, якому довіряє пацієнт та медичних закладах, з необхідним матеріально-технічним обладнанням;

- відсутність "прив'язки" пацієнта до певного лікаря і медичної установи за територіальним поділом.

Отже, з метою формування дієвого механізму реалізації пацієнтами свого права на вільний вибір лікаря та медичного закладу, МОЗ доцільно було б надати актуальну і достовірну інформацію про медичні заклади, їх матеріально-технічне оснащення, лікарів-спеціалістів.